

ARCHA

KULTURNÍ REVUE

Vydavatel:

Kulturní referát Československého
uprchlického výboru v Mnichově.

Revui ARCHU vydává Kulturní referát Výboru československých
politických uprchlíků v Mnichově

Řídí: Dr. Antonín Kratochvíl s kruhem spolupracovníků
Odpovědný zástupce listu: Jos. Němeček

Předplatné DM 5.— nebo ekvivalent v kterékoli měně

Adresa redakce a administrace:

Československý uprchlický výbor, München, Gabelsbergerstr. 36/I.

Jiří K O V T U N :

Z MODLITEB SVATEHO JANA Z KŘIŽE

=====

PARAFRÁZE 136. ŽALMU

=====

/Super flumina Babylonis./

Na březích řek Babylonu
unavený used jsem.
Moje slzy jako řeky
promáčely cizí zem.

Sione, já na tebe jsem
znova v lásce vzpomínal.
Vzpomínání to mě těší,
proto neustal můj žal.

Odložil jsem závoj smutku,
starý slavnostní svůj šat.
Na větvičku zavěsil jsem
harfu. Netřeba už hrát.

Struny zmlkly v naději mé,
jejímž pramenem jsi ty.
Láska zranila mě. Já jsem
na její hřeb přibitý.

Prosil jsem svou lásku: Zab mne,
neboť bolest hojivá
uvrhla mě v náhlý plamen,
v němž jsem hořel za živa.

Pochopil jsem ptáka, který
uhne ohni. Jaký div.
Sám jsem v sobě zemřel, avšak
povstal v tobě, jenž jsi živ.

Pro tebe jsem zemřel v sobě,
život můj je jen tvůj dech,
život můj tot tvoje pamět,
a má smrt ? má smrt - tvůj břeh.

Cizinci mě velebili -
byl jsem v jejich zajetí -
chtěli, abych zpíval píseň
jak v Sionu před lety.
" Zpívej píseň o Sionu,
chvalozpěv chcem slyšeti."

Ale jak bych v cizí zemi,
v žalu, v pláči pro Sion,
mohl v srdci rozhoupati
veselý a byvší zvon ?
Trestán trestem zapomnění
byl by každý jarý tón.

Musil by mi jazyk puknout
pod hřešivým půnebím,
kdybych na tě zapomenul
v zemi, jež je hrobem mým.

Sione, zde, v listech, které
v Babylonu ještě jsou,
byl bych zbaven práv svých milých,
kdybych zradil lásku svou,

kdybych na tě nevzpomenul,
veselosti zmámená;
kdybych slavnosti chtěl slavit
bez tebe, má zkroušená.

Dcero Babylonu, slyš mě,
bídáná, přeměštná, slyš:

Jediného, v něhož věřím,
chvalozpěvem vznáším výš.
Dovolil ti trestat, ale
tobě klade větší kříž.

Svoje děti bude poutat
- také mne, ach, dávno vím -
k skále, jež se zove Kristus.
Pro něho tě opouštím.

& & &

O VĚCECH BOŽSKÝCH

Bez hole a přece s holí,
beze světla ve tmě tmoucí,
stravovat svou jsoucnost jsoucí.

Moje duše opustila
stvoření své, všechny tvory.
Nyní nebeskými dvory
prochází se, čistá, bílá,
jenom s Bohem, s jeho chory.
Jen to podobá se kráse,
co si duše sama zvolí.
Moje duše na pout dá se
bez hole a přece s holí.

Protrpím i šera, tmění
v životě, v němž umíráme.
Nezničíš mě, zlo a klame.
Když se světlo ve tmu změní,
hned mě čeká nebe známé.
A v něm život láskou svítí,
oslepí mé oko žhoucí,
osvobodí duši z žití,
beze světla, ve tmě tmoucí.

Může láska dokázati,
 láska, již jsme vypátrali,
 že zlo s dobrem, slast a žaly,
 v blaženost se spolu vrátí ?
 V blaženost se duše vpálí.
 A tak v plameny se nořím,
 sladká je ta výheň žhoucí;
 prost všech zdejších věcí hořím,
 stravuji svou jsoucnost jsoucí.

/Volně přebásněno 1958/

& & &

Zdeněk R U T A R :

MEDITACE O FIAT

Dvě srdce na Božích vahách leží.
 Miskami kývá Oceán.
 Zda budou na jedné znít věži,
 zda kdy a kde, to ví jen Pán.

Zde i tam líbal jeseň listy.
 Ach, synku, kde máš Jarmilu ?
 Jak hrál by její pohled čistý
 nebýti zkoušky exilu !

Boží soudy jsou neprůhledné.
 Nikdo jich nezná na zemi.
 Den po dni živost zornic bledne,
 a listů hlas když oněmí,
 mně „Be it done“ zní za poledne,
 jí večer k šesté: „Staň se mi !“

& & &

REVUE ARCHA

Revui Archu vydávala ve vlasti nejpočetnější literární skupina na Moravě - DRUŽINA LITE - RÁRNÍ A UMĚLECKÁ v Olomouci. Archa vycházela nepřetržitě 32 let /s krátkým odmlčením v době okupace/ a na jejích stránkách se objevily práce téměř všech předních moravských vysokoškolských profesorů a slovesných umělců. Teprve zásahem orgánů t.zv. Státní bezpečnosti byla revue Archa zabavena a zastavena /1948/. Stejný osud ovšem postihl všechny samostatné tvůrčí ideové umělecké skupiny a jejich orgány.

V několika číslech před zabavením se objevily symbolické básně a konečně i novely nastavující zrcadlo komunistickému frontálnímu útoku v oblasti kultury a umění. A v básních mladých básníků bylo mnohdy řečeno ještě víc.

Z březnového čísla Archy, které vyšlo krátce po komunistickém puči, přinášíme v tomto prvním exilovém čísle básen Z „Dějů“ od mladého brněnského literárního theoretika a básníka Zdenka Rotrekla.

Proč dnes v exilu pokračuje Kulturní referát Výboru československých politických uprchlíků v Mnichově ve vydávání revue Archy? V prvé řadě je to skromný projev solidarity s uvězněnými básníky, spisovateli i vědci doma, z nichž mnozí byli členové Družiny literární a umělecké - jako na příklad i podle poslední zprávy - v lednu odsouzený básník Jan Dokulil. Rudá justice odsoudila toho nemocného kněze-básníka na 12 let. Z ostatních členů Družiny literární a umělecké jsou uvězněni nebo internováni pražský arcibiskup a primas český Prof.dr Josef Beran, olomoucký arcibiskup Prof.dr Josef Matocha, brněnský biskup Prof.dr Karel Skoupý, světící biskup olomoucký dr Stanislav Zela, Ni - na Svobodová, Alois Čáp, ostravák Zdeněk Bár,

- z mladých Zdeněk Rotrekl, František Kletus
-Petěrka O.CAP., Helena Ondřejovská a jiní.

Byl jsem doma členem výboru Družiny literární a umělecké i členem redakce Archy /Vysokoškolská družina/. A zde v exilu je nás několik, kteří jsme Arše doma udávali ton jejího ideového zaměření. Setkali jsme se - i když ne všichni - znovu na stránkách prvního exilového čísla.

Dr Antonín Kratochvil

& & &

Zdeněk R O T R E K L :

Z „DĚJŮ“

Vnořený v hudbu kořenů noci
zalykal se pták stříbřitým vztekem úsvitu
hadem světla prolézajícím košaté dění -
jedna z jeho žil.

Jablky moci cpali se opilci,
v čemž byla celá lest jejich kocoviny z krve
a železa.

Duše zněla jako varhany v rozvalinách
přissátá všemi pišťalami k modři,
jež musela být kdesi nadprasklým břichem zbo-
řenisk.

A jako solí rozežraný trám ostouzela tu města
a nabízela hrnce masa a nahost žen,
nahost žen, které jim nepatřily podle staro-
rovné báje
leč tehdy, když byly v objetí se stroji ve
fabrikách.

Anděl letěl skvrnitým sluncem
a lil do ran koflík nevidění,

trhal nit Ariadninu, poněvadž věděl,
že vředu je příjemné být vředem a vždy najde
své básníky a rváče,
anděl podobný egyptskému dni.

A to všechno klesalo do jiného pořádku želez-
ných rud a koksu
jichž jediná láska je bitevní ocel,
neboť uhelná krev nemá k oceli dál než k hro-
madným hrobům.

A co dál a co dál zpívají děti,
zatím, co tučná, rudá štěnice k prasknutí
se sune kolem liliových květů.

Zkušenost jara pod slupkou slova
hledá klíček v otazník vzrůstající,
již plný jesení a dopadání plodů.
Muž smrku ohmatává
vrstvy lomu a jen potají
usrkuje z měchu štav.

Ve chvíli té rozřinčel se měsíc
a buben noci odbíjel
v něžných cévách zvěře.
Zkušenost jara se slovy hádá se
v tůni míz a šumění a dechu křovisk.
Jak korsár natažen pálí bez dechu
v dusném podpalubí jímž lomcuje staré stroje,
hnou se pruty a staré škváry šípku
drmolí o minulosti.

& & &

"NENÁVIST, NEZNALOST, ZÁSADNÍ NEDŮVĚRA, TO JE
PSYCHICKÝ SVĚT KOMUNISMU; LÉKAŘSKÁ DIAGNÓZA
BY ŘEKLA, ŽE JE TO PATHOLOGICKÝ NEGATIVISMUS."

Karel Čapek v eseji „ Proč nejsem komunistou ? ”

& & &

Přemysl P I T T E R :

„JSEM, KTERÝŽ JSEM !“

Německý filosof minulého století Ludvík Feuerbach prohlásil, že „člověk stvořil Boha k obrazu svému“. Narážel při tom na známé rčení bible z První knihy Mojžíšovy, jež zní: „Bůh stvořil člověka k obrazu svému.“

Feuerbachův výrok pobouřil věřící. Ale není tak zcela nesprávný, jen potřebuje opravu. Měl by znít: „Člověk stvořil představu Boha k obrazu svému.“

Probíráme-li bibli, shledáme, jak představa Boha v různých částech bible se liší. Setkáváme se v ní s Bohem, který je zuřivý a mstivý, vede svůj lid do válek a přikazuje bez milosti hubit nepřátele, i jejich ženy, děti a dobytek. A z téže bible se dovídáme o Bohu lítostivém a dlouhočekajícím, milosrdném a odpouštějícím.

Neměnil se zajisté Bůh, ale lidská představa o něm. Člověk nepojme Boha ve svou mysl, jako nemůže změřit usečkou svého chápání a nazírání čáru, jež nemá začátku ani konce. Svou usečkou může vystihnout jen část věčné linie, jež protíná jeho život v čase a prostoru. Svou míru klade i na Boha a dospívá k závěrům, jež odpovídají rozsahu jeho omezenosti.

Nechci se zastavovat u představ, které již nevyhovují našemu pojetí, a zabývám se obrazem Boha, jak jej zřel biblický člověk ve svých výsostných chvílích. Takový obraz nám skýtá nejproslulejší žalm 23., tak zvaný pastýřský, jež Antonín Dvořák učinil našemu srdci zvláště blíz-

kým. V tomto žalmu spatřujeme Hospodina jako dobrotivého pastýře, u něhož není nedostatku. Přivádí na pastvy zelené a k vodám tichým, občerstvuje duši a vodí po stezkách spravedlnosti. Byť se člověku dostalo jíti i přes údolí stínu smrti, nemusí se báti zlého, neboť Bůh je s ním, jej podpírá, chrání a potěšuje.

Dávný žalmista zřel Boha očima, které byly zvyklé pozorovat pasoucí se stáda na nivách kde-si kolem Jordánu, znal oddanost ovcí k svému pastýři a pastýřovu lásku k nim, lásku silnou a prozíravou. Obé se projevuje v žalmistově poznání.

"Hospodin je můj pastýř!" Ale kdo je tento Hospodin? Nebyl by člověk nadán zvědavým rozumem, kdyby nepoložil tuto otázku. "I řekl Mojžíš Bohu: Aj, já půjdu k synům Izraelským a dím jim: Bůh otců vašich poslal mne k vám. Řeknou-li mi: Které jest jeho jméno? Co jim odpovím? I řekl Bůh Mojžíšovi: JSEM, KTERÝŽ JSEM. A řekl dále: Takto díš synům Izraelským: JSOU-ĆI poslal mne k vám!" / I.M., 3, 13-14. /

Toto "JSEM, KTERÝŽ JSEM" je volné vyjádření toho, co v původním hebrejském znění je vyznačeno čtyřmi písmeny: J H V H. Překlad by mohl též znít: JSEM, KTERÝŽ BUDU, neboť první písmeno označuje mluvnický budoucí čas. Znamená tedy jméno Hospodinovo jeho stálou, věčnou přítomnost. Jan ve svém Zjevení rozvádí jméno Hospodinovo slovy: "Kterýž byl, a kterýž jest, a kterýž přijíti má" - minulost, přítomnost a budoucnost sloučena v bezčasovém "Jsem".

Biblické překlady uvádějí jméno Boží slovem Hospodin, Pán. Židé měli přísný zákaz vyslovovat jméno Hospodinovo a četli místo něho Adonai, t. j. Pán můj, Pán náš. Jméno Hospodinovo smělo být vysloveno pouze jedenkrát za rok v den očisťo-

vání čili smíření, a to nejvyšším knězem při slavné oběti v nejsvětější svatyni chrámu jeruzalémského, do níž vstupoval nejvyšší kněz sám. Jelikož hebrejšтина nezná samohlásek, zůstala pravá výslovnost jména Hospodinova až po naše časy tajemstvím. Správnost znění JAHVEH či JEHOVAH je sporná.

Podle kabbaly, mystického učení starožidovského, představuje každá hláska z 22 písmen hebrejské abecedy jistý duchovní pojem, určitou duchovní skutečnost. Tak víme na příklad, že písmeno H, které se ve jménu Hospodinovu vyskytuje dvakrát, je znakem ducha Božího. Když Abram prokázal svou poslušnost Hospodinu, učinil s ním Hospodin smlouvu, a řekl: „Aniž více slouti bude jméno tvé Abram, ale bude jméno tvé Abraham.“ /I.M., 17.5./

Bůh, jak se nám jeví ve všech svědectvích bible, není Buh ztajený a se skrývající, nýbrž Bůh, který se chce dát poznat a volí k tomu nejrozličnější způsoby. Není to také Bůh, jenž stvořil vesmír, určil jemu zákony a dále nezasahuje. Je to Bůh, který z lásky stvořil svět a člověka, který řídí osudy národů a lidí a neustále zasahuje do všeho dění; Bůh, kterému jde o záchranu světa a člověka a o jeho blaho.

Ale jak to člověku říci ? Jak mu to dokázat, aby to pochopil ?

Jistý přírodovědec a velký milovník zvířat přistoupil k mraveništi, aby pozoroval život těchto čilých tvorů. Jeho stín padl na mraveniště, což vzbudilo mezi mravenci rozruch. Pobíhali rozčileně sem a tam a odnášeli své larvy do nitra mraveniště. Badatel si pomyslel: „Kdyby tak věděli, že je mám rád a nechci jim ublížit ! Ale jak jim to říci ? To by se musil člověk stát mravencem ! “

"Bůh by se musil vtělit v člověka, aby jej člověk pochopil," zní logická obdoba. A Ježíšova zvěst záleží v ujištění, že tak Bůh miloval svět, že svého nejmilejšího syna poslal, aby svět byl jím zachráněn. Jak to píše apoštol Pavel : "Rozličnou měrou a různými způsoby mluvil zdávna Bůh otcům skrze proroky, v posledu pak mluvil nám skrze syna svého."

Ježíš Kristus je to veliké V H ve jméně Božím, zasahujícím s výše nebes do našeho pozemského života, aby vypudil z něho ducha ďábelství a naplnil jej duchem svatým.

Žalmista spatřuje Boha jako pastýře, jenž pečuje o své stádce. Čtyři století později zazněla z úst Ježíšových slova: "Já jsem ten pastýř dobrý a duši svou pokládám za ovce. A mám i jiné ovce, kteréž nejsou z tohoto ovčince. I tyť musím přivést, neboť hlas můj slyšeti budou. A budeť jedno stádo a jeden pastýř."

Bůh v Ježíši Kristu opět se nabízí za pastýře a vůdce těm, kdo poznávají, že nelze projít bezpečně bludištěm světa a kdo cítí svoje osamocení.

& & &

Dr Pavel Ž E L I V A N :

EXULANTI V DOBĚ HUSITSKÉ

Člověk vždy potřeboval domov. Snad proto jej vždy ztrácel a odcházel často do exilu. Každá kultura a každý věk zná své exulanty. Jakoby země od počátku lidských dějin byla malá pro naši svobodu; jakobychom byli odsouzeni k bo-

lestnému zkušenostnímu poznání, že "alles Vergängliche ist nur ein Gleichnis" /Goethe/ - domov i exil, že naše domovské právo v čase a v prostoru je velmi, velmi problematické. Kdybychom chtěli popsat skutečnou tvář exilu, nesměli bychom se zastavit jen u J.A. Komenského či Přemysla I. nebo u sv. Vojtěcha. Museli bychom se též zeptat Jana Chrysostoma, Hilaria, Athanáše, Hyppolita - ale také Ovidia, Cicerona, Aristotela, Platona, Pythagora, Homéra. A byla by to stále jen nepatrná část velkých exulantů. Snad bychom museli sestoupit až na samý úsvit lidských dějin, až tam, kde byl v sázce celý lidský osud; v sázce ostatně prohrané. Snad bychom potom věděli víc o exilovém rozměru lidské existence.

V rozhodujících dějinných okamžicích měl český národ vždy svůj exil, nejen ve dvacátém a sedmáctém století, nýbrž i v době svých největších šancí a své nejhlubší tragiky - na začátku patnáctého věku. V době, kdy náš národ dosahoval nebývalého hospodářského a kulturního rozkvětu a kdy se mohl právem stát světlem a obrodným kvasem v rozpolčeném, rozháraném a jednotu hledajícím křesťanstvu Evropy, vznikl v něm prudký, sežehující svár o tvar a stavbu náboženského života. Dravá mohutnost sporu rozlomila národ ve dvě tak jako rozlomila klenbu nejednoho chrámu. Zem v popelu, slzách a v krvi byla jen obrazem toho, co se dalo v duši národa - byla symbolem vášnivého zápasu o tvar, směr a řád křesťanských hodnot. Je to doba exilu.

K první srážce s exilovými důsledky došlo na jaře r. 1413, když Václav IV. vypověděl z království čtyři katolické mistry: Stanislava a Petra ze Znojma, Štěpána z Pálče a Jana Eliáš jako nebezpečné a zhoubné rušitele míru a dob-

rého jména české země. V Evropě se tehdy nemluvalo zrovna s velkou úctou a nadšením o náboženských poměrech v Čechách. Pochopitelně hlavní politická odpovědnost - ať právem či neprávem - byla svalována na českého krále, jehož ukolem bylo starat se o mír v zemi a o integritu křesťanského řádu a víry. Václavovi záleželo zase z politických důvodů na tom, aby byl už jednou učiněn konec theologickým sporům, aby se katolická a Husova strana dohodly a aby veřejně prohlásily, že v českém království není bludů. Václav viděl v této cestě jediný způsob jak odpovědět na pomluvačné řeči a jak obnovit svou čest a dobré jméno svého království. Jmenoval komisi, jež měla spor urovnat a prohlášení uveřejnit. Komisi tvořili: pražský arcibiskup Albík, probošt od Všech Svatých Zdeněk z Labaun, vyšehradský děkan Jakub a tehdejší rektor university M. Křišťan z Prachatic. Komise opravdu vypracovala, po živé a rušné diskusi s katolickými a husitskými mistry, jakousi všeobecnou formulí míru, která byla sice diplomaticky neurčitá, ale též naprosto nic neřešící. M. Štěpán z Pálče trval na tom, aby se přistoupilo k diskusi o jednotlivých konkrétních problémech a tam se hledala cesta k dohodě a jednotě. Královská komise neměla dost trpělivosti a theologického jemnocitu; šlo jí více o politické důsledky dohody než o jednotu samu. Proto chtěla co nejrychleji uveřejnit dokument o dosaženém míru. Když katoličtí mistři poznali, že jednání k ničemu nevedou, a že komise nechce změnit svou metodu, odmítli pokračovat v diskusi. Byli okamžitě obžalováni u krále a jeho zvláštním dekretem /Documenta 510/ vypovězeni ze země, vyloučeni z university, zbaveni kanonikátů a prebend. Zdá se, že králův dekret zastihl katolické mistry v Praze, protože jenazývá „uprchlíky“ /Documenta 511/. Mistři totiž museli vědět, co je čeká; znali dobře povahu Václava IV., který v podobných situacích nežer-

toval. M. Štěpán z Pálče, ještě dříve než opustil Prahu, sepsal pro své kolegy na theologické fakultě obsírnou zprávu o průběhu jednání s královskou komisí a s husitskými zástupci v bytě rektora university na faře u sv. Michala /Documenta 507n./. V témže dopise říká, že se už ví o tom, že katoličtí mistři byli obžalováni u krále jako jediní odpovědní za ztroskotání jednání o mír. Neměl už ani dost času setkat se osobně se všemi profesory bohosloví; viděl, že v podobné situaci mu nic jiného nezbyvá než opustit Prahu a odejít do exilu. Proto onen spěch v písemné zprávě, kde na konci připojuje: „Scriptum festinanter pro informatione“ /Documenta 510/.

Kam odešli katoličtí mistři? Jistotu nemáme, ale můžeme se právem domnívat, že Mistr Stanislav ze Znojma našel ochranu u Paní Kateřiny Plumnovské, již dobře znal a s níž udržoval písemné styky i z Prahy /viz Sedlák, M. Jan Hus 267; Loserth, Hus u. Wiclif 293-295; Sedlák, Stanislav ze Znojma na Moravě; Hlídka 24/1907/173-177; 255-258/. Roku 1414 na cestě do Kostnice zemřel Stanislav v Jindřichově Hradci mrtvicí /Documenta 246/.

M. Štěpán z Pálče snad se skryl někde v Čechách, nejspíš u litomyšlského biskupa Jana Železného, v jehož průvodu přišel na koncil v Kostnici /Sedlák, M. Jan Hus 282/. Stopy M. Jana Eliše a Petra ze Znojma mizí úplně. Snad i oni odešli na Moravu, jak by se dalo soudit ze slov Pálčových v druhé Husově audienci v Kostnici dne 7.6.1415 /Documenta 282/.

Exil neznamenal pro vypovězené mistry nečinnost. Víme, že jak M. Stanislav tak M. Štěpán využili svého exilu k napsání důležitých theologických traktátů. M. Stanislav sepsal v této době svůj velký traktát proti 45 článkům

Wiklefovým /„Tractatus contra 45 articulos Wiclef"/, jenž se dodnes nachází rukopisně v Praze, jak v kapitulní tak v universitní knihovně, v Brně, ve Vídni, ve Štýrském Hradci, v Lipsku a Stuttgartě. Poprvé jej vydal Herman Vah d. Hardt /Magnum Concilium Constantiense III., 212-335/.

M. Pálež sledoval bedlivě i z exilu vývoj náboženských poměrů v Praze; byl dobře informován o literární činnosti Jana Husa. Opatřil si závšas nová Husova díla a odpovídal na ně obšírnými traktáty. Hus opustil Prahu asi v týž čas jako Pálež - tedy někdy koncem dubna r. 1413. Odebral se do jižních Čech na Tábořsko k svému ochránci panu Janu z Ústí. Tak dokončil svůj nejdůležitější traktát "O církvi". Poslal jej pak svým přátelům do Prahy, kteří jej veřejně předčítali v Betlémské kapli. Dne 8. června - ve čtvrtek před Letnicemi byli s předčítáním hotovi /Sedlák, M. Jan Hus 299/. M. Jan hned poté se pustil do psaní dvou polemických spisů: „Proti Pálčovi" a „Proti Stanislavovi ze Znojma". Když se Pálčovi, který byl už dávno v exilu, dostaly konečně do rukou Husovy nové spisy, dal se hned do široce založené polemické odpovědi. Napsal dlouhé, velmi osobní dílo, v němž se hájil proti výtkám a obžalobám svého dřívějšího přítele, vyloženým ve spisu „Contra Pálež". M. Štěpán nadepsal svou odpověď „Antihus" - podobně jako dolanský převor Štěpán. Zároveň ovšem pracoval Pálež na svém největším a nejdůležitějším díle - na theologickém traktátu „De ecclesia", který není ničím jiným než protispisem na Husův stejnojmenný spis. Pálčův traktát má v krakovském rukopise 45 kapitol. Oba Pálčovy traktáty jsou nepostradatelné pro úplnější zachycení naukové povahy náboženských bojů v Čechách a k vytvoření ucelenějšího obrazu theologických sporů na universitě. Antihusa vydal

kriticky Dr Jan Sedlák v Hlídce - a z druhého díla uveřejnil historicky důležité výňatky v dodatku ke své monografii „M. Jan Hus“; 202-204. Pálčova nauka o církvi, vyložené soustavně ve zmíněném traktátu *De ecclesia*, nezůstala bez vlivu na současnou a pozdější teologii, hlavně pak na myšlení theologů basilejského koncilu. Se stopami Pálčova vlivu se setkáváme v díle Juana de Torquemada, španělského kardinála a autora klasického díla o církvi „*Summa de Ecclesia*“, Kalteisena a Jana Stojkoviče z Dubrovníka.

Do Prahy se už Páleč nikdy ve svém životě nevrátil. Ze svého prvního exilu odešel do Kostnice, kde se naposledy pokusil v slzách přemluvit svého přítele Jana, aby odvolal /Documenta 136/ a tak se zachránil před nemilosrdným trestním právem středověku. M. Štěpán zůstal na koncilu i po ukončení české otázky. Účastnil se činně reformního jednání koncilu. Z Kostnice sledoval pohnuté události ve vlasti. Koncem roku 1417 dostal dokonce do Kostnice list od M. Křišťana z Prachatic. Křišťan žádá Pálče o schválení nového vikáře v Pálčově farnosti Kouřimi. M. Štěpán odmítá schválit nového, Křišťanem dosazeného zástupce, protože jej zná jako dávného stoupence wiklefismu. Stěžuje si, že katolického vikáře vypudili; neříká však, kam odešel. Pálčovi muselo být v Kostnici jasno, že po událostech r. 1417 jsou cesty do Prahy a do Čech pro Husova odpůrce uzavřeny. Požádal papeže Martina V. o arcijáhenství v polské Kališi a zároveň o dovolení, aby si mohl prozatimně ponechat českou faru v Kouřimi, dokud by se nenalezl pravověrný nástupce. Šlo pochopitelně jen o právní fikci, protože Kouřim byla obsazena farářem smýšlení husitského. Ke konci koncilu vidíme Pálče v úzkém styku s polským poselstvím, s nímž

pravděpodobně český mistr odešel po ukončení sněmovního jednání do své nové vlasti - do Polska. Měl sice své beneficium v Kališi - ale to jej tolik netáhlo. Jeho prostředím a světem byla universita. Stal se profesorem theologie na krakovské universitě, zasahoval sem tam do politicko-církevního ruchu, ale hlavní těžiško jeho činnosti byl literární boj proti husitismu, který se šířil i v Polsku. Na konci roku 1420 přijelo do Polska české poselstvo, aby nabídlo polskému králi osiřenou českou korunu. S poselstvem jeli i dva někdejší Pálčovi kolegové: M. Kardinál a Petr Payne, anglický mistr a diplomat husitské revoluce. Poselstvo využívalo svého pobytu nejen k politickým stykům nýbrž i k náboženské propagaci husitské myšlenky. To byla nová příležitost pro Pálče, aby zasáhl veřejně. Na provinciální synodě v Kališi proslovil M. Štěpán k polskému kleru latinskou řeč o nebezpečí husitismu a o nutnosti jednoty ve víře. Zachoval se nám bohužel jen fragment Pálčova proslovu. Ale i tak můžeme vidět, že český exulant byl dobře informován o vnitřních sporech v husitských řadách a o věroučné desintegraci českého náboženského hnutí a o politických převratech. Známe, ale doposud nevydané Pálčovo dílo, napsané v Polsku za protihusitských bojů, je ekklesiologická Trilogie, zvaná též „Tractatus tripartitus“. Je to vlastně pozdější spojení tří odděleně napsaných theologicko-polemických úvah. Trilogie vyniká nad jiná Pálčova díla stručností, hutností, - je jasná a přehledná. Třetí díl, v němž Pálč vyvrací theologicky 4 pražské artikuly, nese známky velké exulantské bolesti, zatrpklosti a též tvrdosti. Není pochyby o tom, že Pálč věděl o ranách a utrpení své rodné země a že tím nemálo trpěl. Poslední zmínku o jeho činnosti v Polsku nacházíme roku 1422. Pak mizí z nám známého jeviště dějin. Nevíme ani kde a kdy zemřel.

S M. Štěpánem z Pálče pracoval na kostnickém sněmu i jiný český katolický theolog a exulant - Mařík Rvačka. V latinských dokumentech je nazýván Mauritius de Praga. Čeští historikové dlouho nevěděli, kam Mařík po koncilu odešel. Do Prahy se jako Páleč vrátit nemohl. Jeho tuhý boj proti utrakvismu byl znám nejen v Kostnici nýbrž i v Praze. Zachovaly se nám některé jeho kostnické projevy o českém náboženském problému přijímání pod obojí způsobem, o povaze církve a o nutnosti a vlastnostech církevní reformy, jejímž byl horlivým a odvážným zastáncem. Dr Jaroslav Bidlo vyslovil první domněnku, že Mařík odešel do Polska. Bidlův názor převzali i polští historikové Fijalek a Morawski /viz Fikrle, Čechové 424/. Bidlo mohl své tvrzení podepřít jen skutečností, že i Maříkův kostnický kolega Páleč odešel do Polska a že některé Maříkovy názory a i doslovné citáty z jeho theologických spisů se vyskytují v dílech polských theologů z doby basilejského koncilu, hlavně ve spisech známého Jakuba z Paradýza. Dr Jan Sedlák /Studie a texty I., 141/ říká, že Maříkova stopa po roce 1418 úplně mizí. Jaroslav Fikrle, který z českých historiků věnoval Maříkovi nejvíce pozornosti, zastával názor, že kostnický Pálčův kolega odešel po ukončení sněmu do Francie. Svou thési podpíral Fikrle tím, že se Mařík v červenci 1417 vzdal dobrovolně své fary v Solnici a v lednu následujícího roku požádal Martina V. o nové beneficium. A vskutku 15. ledna 1418 obdržel od papeže tak zvanou expektativu na priorát augustiniánského kláštera sv. Lupa v Troyes ve Francii /Fikrle, Čechové 424/. Dva týdny později byl Mařík jmenován papežským kaplanem. Zdálo by se, že Fikrlovo tvrzení je dostatečně podepřeno. Ale je tu jiné historické svědectví, které dává plně za pravdu Bidlovi. Na Hod Boží velikonoční

r. 1419 v kostele Paní Marie Sněžné v Praze mnich Jan Želivský říká ve svém kázání, že tak jako v první církvi v Korintě falešní apoštolové kazili křesťanskou obec, tak nyní u nás vyšli falešní proroci jako Kardinál se svými pomahači a v Polsku Pálec a Mařík /Jan Želivský, Dochovaná kázání I., 20/. Ovšem to je taky vše, co prozatím o polském exilu M. Maříka Rvačky víme.

V exilu zůstal i jiný Čech - Michael, řečený „De causis“. Jeho pověst byla v Čechách značně pošramocena nešťastným podnikem jílovským. V Kostnici byl jmenován „procurator causae“ v Husově sporu. V Praze se stal jednou z nejnaviděnějších osob. Poskončení kostnického sněmu zůstal dále v úřadě prokurátora „causarum fidei“ u římské kurie. Zúčastnil se v letech třicátých basilejského koncilu, kde též roku 1433 zemřel. Při pohřbu mluvil německý dominikán Jindřich Kalteisen o Michaelově nezištnosti a charakternosti. Michael se nikdy neucházel o tučná beneficia, nežádal almužen, nýbrž živil se poctivě svou prací. Byl veden ideálními motivy i v nejvášnivějších bojích a zápasech. Vidíme z projevu Kalteisenova, že jak Pálec a Maříka tak i Michaela v boji proti Husovi nevedla osobní nevraživost či nepřátelství, nýbrž živé přesvědčení o zhoubnosti jeho nauk a vědomí povinnosti postavit se i veřejně za pravdu a ryzost víry. Za svůj pevný postoj platili bolestnou dan exilu.

Co se však stalo s ostatními šesti profesory theologie, kteří se spolu s Pálcem a Stanislavem postavili již roku 1412 proti Husovi? Kam odešli pražští a kostničtí svědci proti Mistru Janovi? Zdá se, že museli většinou opustit Čechy. V letech mezi kostnickým a basilejským koncilem nacházíme nejedno české jméno v nejružněj-

ších evropských krajích: v Žitavě, Budyšíně, Lipsku, Erfurtu, v Hnězdě, ve Štýrsku, v Řostoku atd. Tato tvář české náboženské revoluce je doposud nesplněným úkolem českého dějepisce-tví.

LITERATURA A PRAMENY:

Jaroslav FIKRLE

Čechové na koncilu kostnickém - Český časopis historický 9 /1903/ 178-193; 249-262; 415-431.

Dr Jan SEDLÁK

M. Jan Hus, Praha 1915

Dr Jan SEDLÁK

Po stopách Husových odpůrců - Studie a texty I., 141-148, Olomouc 1914

Fr. PALACKÝ

Documenta Magistri Joannis Hus vitam, doctrinam, causam in Constantiensi concilio actam et controversias de religione in Bohemia annis 1403-1418 motas illustrantia, Praha 1869

Jan ŽELIVSKÝ

Dochovaná kázání, I.díl vydal Amadeo Molnár, Praha 1953

& & &

„METHODA KOMUNISMU JE ŠIROČE ZALOŽENÝ POKUS
 O MEZINÁRODNÍ NEDOROZUMĚNÍ - JE TO POKUS
 ROZTRÍŠTIT LIDSKÝ SVĚT NA KUSY.“

Karel Čapek v eseji „ Proč nejsem komunistou ?“

& & &

František L I S T O P A D :

SVĚTLO NAPROTI

[Chci-li se s někým podělit o jakoukoli zkušenost, nesmím ji představit v podobě výsledného, zobjektivisovaného a tedy abstraktního vzorce. Mimo to jsem však nabyl přesvědčení, že žádné zkušenosti není nikdy konec, je jen tečka za kapitolou, ~~na kterou navazuje, ať chceme či nechtíme~~, ať víme či nevíme, další. Ne-ní vzorce.]

Chci-li se s kýmkoli podělit o jakoukoli zkušenost, musím ji vyprávět celou, v první osobě, přesně v tomto čase /před chvílí mžilo, zanedlouho bude asi sněžit, je začátek ledna roku 1958, sedím u okna, kdybych se díval, viděl by nejprve červené tašky střech, hodiny odbily tři čtvrtě, mám zvýšenou teplotu jako pokaždé, když jsem nachlazen atd./. Vyprávět zkušenost přesně v tomto čase, i když se přirozeně začla odehrávat kdysi.

[Je tolik zkušeností, kolik je druhů paměti. Paměť je důkaz naší totožnosti v nejširším smyslu slova. Čin r_o_z_p_o_mí_n_á_n_í_s_e je posláním člověka. I Bůh sám, napsal kdesi Gérard Nerval, by nebyl schopen proměnit smrt v nicotu.]

Od malička jsem byl přitahován cizím světlem. X

x

[Od malička jsem byl přitahován cizími světly. Vzpomínám si na acetylenovou lampu jednoho zapadlého pekařství ve Strojnické ulici, tak za-

padlého, že tam vpravdě svítili celý den na-
bledé dalamánky. Ani otec, ani dědeček, když
mě vedli v sobotu odpoledne do Stromovky, ne-
byli ochotni se mnou vstoupit do pekárny. Ne-
chtěl jsem totiž nic koupit, chtěl jsem se
jen podívat. Tvrdili, že to se nedělá, a ry-
chle mi ukazovali dům v sousedství, ve kte-
rém žil kdysi Svatopluk Čech. Vzpomínám si
na pozdější světla. Nízké domy v syrovém Kar-
líně, družstevní baráky z nahých cihel na Ma-
ninách, málo známé kouty v Podskalí, tam všu-
de v zimě již záhy odpoledne byla v oknech
světla a za řídkými záclonami se pohybovaly
stíny. Teprve později, když jsem povyrostl a
mohl se sám naklánět do oken, pokoušel jsem
se zahlédnout něco z dění u v n i t ě, za
dvojitými okny. Někdy jsem viděl pouze nízký
strop, jindy švarcvaldky či hořejšek kuchyns-
ké kredence, na níž odpočívaly zlatisté váhy.
Někdy jsem rozpoznával i siluety. Viděl jsem
silná ramena a představoval jsem si cajkové
šaty a zarostlou tvář. Viděl jsem ženský po-
hyb a nebyl jsem dalek toho zaslechnout bílý,
ranní zpěv sametového hrdla s kávovou vůní
vůkol. Byla i okna bez záclon. Mohl jsem se
dívat do sytosti na skutečnou podobu věcí i
lidí. S počátku jsem býval zklamán, že cizí
světla oblévají jen tak málo, jen tak všední
předměty, obyčejné tváře a snad i střízlivé
osudy. Záhy jsem však pochopil, že nevidím,
co vidím; totiž, že nevidím a ani nemohu a
nesmím vidět celou skutečnost. Každá tak za-
hlédnutá tvář skrývá jinou. Každý předmět v
sobě obsahuje ještě jiný. Začal jsem ponaá-
hlu důvěřovat tajemství.]

x

Všechna skutečnost tají tajemství. Porozuměl
jsem, že tomu tak je, budiž, ale nechápal jsem
zcela souvislost. Někdy mi připadalo, že jsem

i poodhalil cíp roušky, která tajemství přikrývá. Byla to však tajemství jednotlivá, sama o sobě. Jednoho dne jsme se ocitl v bezvýznamném okresním městě, kam jsem přijel zažít jednu z prvních citových povídek: bylo mi šestnáct, sedmnáct let. V některých místních ulicích byly sice chodníky jako obvykle v jedné rovině s vozovkou, ale z chodníku vedly ještě jakési vnitřní schody podél domů o poschodí níže, tvořily zákampíčka. Šplhal jsem se po nich nahoru dolů, hluboce zabrán do svého štěstí-neštěstí. Náhle jsem se rozhlédl. Plynové lampy bzučely a svítily. Telefonní budka na rohu stála ponořena v poloutmě. Stál jsem v onom vydlážděném příkopě pod zábradlím ulice, čelem ke světlům sklepních bytů. Na kuchyňském stole stála kytice ve džbánu. Viděl jsem všechno. Opřel jsem se zády o zeď. Tak jak jsem si již zvykl vídávat v kytici jinou kytici a ve džbánu jiný džbán, spatřil jsem, že i vnitřní kytice zaklela další kytici. A již to nebyly květiny: byl to obličej dívky, kvůli které jsem se ocitl právě zde. Dívky, z jejíž tváře jsem poodhalil první závoj tajemství, jímž jsou přikryty všechny tváře, ale nyní jsem viděl, v i d ě l, že i druhá tvář není ještě nahou a že odkrývat je naše věčné povolání a že až odkryjeme do dna, vše se sobě bude podobat, neboť je jen jedna podoba, pravzor, jedna souvislost, secretum meum mihi, nemohl jsem si rozpomenout na den a rok, nebyl jsem schopen přečíst jízdní řád, vylepený na nádraží, bylo to však lhostejné, odjel jsem a jsem tady, neodjel jsem a jsem tam, je to však lhostejné, protože jsem zahlédl svou pravdu. Jen mimochodem ještě jednou poznamenávám, že jsem ji vytušil opřen o vlhkou zeď proti chudým okenicím.

x

Secretum meum mihi. [Vymyšlené vzpomínky jsou

stejně pravé. Jsou tiché a plaché a dotěrné přes den, křičí svobodně v noci, ječí strachem k ránu. Nejsou to atavistické výkřiky z dob před zrozením člověka ? Malraux přinesl z jižní Ameriky, že k ránu prý v pralesi panuje hrozný křik opic. Domorodci tvrdí, že Bůh opům kdysi slíbil, že je za svítání promění v lidi. Čekají tak každého jitra a pokaždé jsou opice znovu oklamány a tak vřeští v pláči po hlubinách pralesů.

Vymyšlené vzpomínky mají tutéž matici jako sny. Duchovní koncentrovanost se v nich vyjadřuje tvary, předměty, zkratkami, zaklínadly, utržky příběhů.

Chtěl jsem být kolikery. Netušil jsem, že jsem se jím rázem stal. Všechna cizí světla mohla býti mými. Netušil jsem, že už jsou má.

Chronologicky: chtěl jsem se stát roentgenologem, protože ten prosvěcuje paprsky magického světla všechny kouty toho, čemu se říká tělo, ve kterém je jiné tělo, ve kterém je jiné tělo, ve kterém je jiné tělo až do nekonečna, které se jmenuje duše, ve které je jiná duše, ve které je.... chtěl jsem být roentgenologem však také proto - a to ještě dřív než se mi zjevila pravda se slizkou zdí v zádech, a to bylo již předznamenání - že roentgenolog ve službě bedného lidstva přichází o ruku, o druhou ruku, o nohu, o nohy, stává se amputovaným pahýlem, podobným zimní vrbě nad potokem.

Chtěl jsem být fotografem. Fotografie je momentka, vzata věčnosti. Je důkazem o existenci řádu. Kreslí kontury a rozměry hmoty, která je vždy v rovnováze. I řítící se hmota je logická, harmonická, kupodivu definitivní.

Chtěl jsem být fotografem, protože to je člověk, dokazující triumf vyššího než jsou mrtvé věci samy o sobě, oživená příroda a tak zvaní živí lidé. Fotograf dokazuje proti jejich vůli.

Rád bych se byl konečně stal jazzovým hudebníkem. Chtěl jsem zhudebnit bibli dřív než jsem se dozvěděl, že původ jazzu je v chrámech, naplněných černými. Reptal lid proti Mojžíšovi řka: Co budeme pít. I volal k Hospodinu; a ukázal mu Hospodin dřevo, kteréž jako uvrhl do vod, učiněny jsou sladké vody. Mezi křičícím lidem byl Armstrong. Zvihl trubku.

Nepředbíhejme.

X

To vše, co píši, nikdy bych nepsal. Vyslovuji zde nejobecnější tajné věci. Literatura, které jsem se zaprodal od chvíle, kdy jednoho jitra větev praštila do otevřeného okna sedmnáctky pod Letenskými sady, zapraštila a zlomila se - a já jsem přece dojel do školy - je něco velmi odlišného. Literatura se může zpodobnovat se životem, proč ne? Ale jen v tom smyslu, že jde stále a jen o umění. To vše, co píši, nikdy bych nepsal, kdyby ke mně nedávno nepřišel mladý člověk, který četl něco z toho, co mi vyšlo na veřejnosti a kdyby mi neřekl, že v mých textech nalezl odraz zcela jiných světél než ke kterým se přiznávají moje themata. Zrcadlení. Řekl jsem mu, že nikdy či skoro nikdy jsem písmem nevyslovil jméno Boží.

Jak si v té chvíli nevzpomenout na starou čínskou metodu léčení, acupunkтуру. Jemné, zlaté jehličky se píchají pod kůži. I když upřímně věřím, že čínskou metodou se mohou vyléčit jen Číňané tak jako bylo jistě pravdou, že za Pto-

lemaje bylo na nebeské dráze přesně 10.500 hvězd, zaujal mě fakt, že proti slabému a choremu srdci se zapichují jehličky do břicha levého malíčku.

Můj přítel byl dobrou resonanční deskou: porozuměl, že nějaký můj levý literární malíček je citlivý bod, který vede jinam. Jemu to vše píše z vděčnosti.

X

Chtěl jsem být kolikery. Povedlo se mi. Ale klepat lze ve stejném čase jen na jedný dveře !

To jsem již vstoupil, jak se říká, do života. Vandroval jsem sám po ulicích a městech, bez návratky, rytmoval jsem dálnice, cesty a pěšiny, vytvářel jsem si vztahy k lidem a zvíři a opeřencům s kliváky, k četníkům a hraničním řekám, k zelené barvě, ke zralé žluté barvě, k vlažičce, která nereziví foukací harmoniku, k panickému strachu, kterému jsem se bránil pápěrkami dětských veršů, jež snad vznikaly z mlhovin halucinací.

V té době bezdomovské jsem vážně onemocněl. Doplazil jsem se do bytu, který se mi stal na nějakou dobu asylem. Bylo to velké, venkovské město. Všechno se zjednodušilo. Z okna jsem zahlédl nápis: smuteční stuhý. Byla to ryzí báseň, nikdy nenapsaná. Přivedli mi lékaře hluboko po půlnoci, přivezli jej se zavázanýma očima. Pak mu náhle snali ob vaz s očí, rozžali malou, ostrou lampičku, vysvlékl jsem se a zakryl jsem si oči já. Viděli jsme se jen ve zlomku vteřiny. Přes- tal jsem rozeznávat, zdali lékař se skrývá přede mnou nebo já před lékařem, nějaký čas jsem pak o sobě nevěděl a když jsem procitl,

podali mi zrcadlo, ach, po létech jsem se opět viděl. Vousy rostou rychleji v dobrém zrcadle, chtěl jsem zažertovat, protože jsem se nepoznal.

Nikdy jsme spolu o tom nehovořili a je možné, že oné půlnoci se stala záměna, které se obávají budoucí matky, skládající prádélko na cestu do porodnice; že jim vymění omylem dítě. Neměl jsem však úlohu strachující se matky, byl jsem dítě, kterému lze vyměnit jen dekoraci, ale ne duši jeho píšťalky.

Nepřestával jsem tedy klepat na dveře. Byly to různé dveře. To jsem již věděl před operací. Po ní jsem se obohatil jen o tuto zkušenost: že člověk klepá na dveře, aby mu bylo otevřeno, ale není si nikdy jist, zda-li stojí vně či uvnitř.

Látka světa se stávala ustavičně jednodušší.

x

Boj o život začal splývat s bojem o neživot. Nesmrtelnost byla pro mě paměť smrti. Žil jsem stále nebezpečněji, jak mě k tomu nutily okolnosti, bez zákopů, holé ruce, ale zároveň jsem se cítil lehce, tragicky, průsvitně. Měl jsem, byla mi dána intenzivní síla a intenzivní slabost. Jednou mi přes noc zbělely vlasy, ale zároveň jsem vstal s vyspalými, růžovými lícemi děcek. Málem jsem pochopil princip, jak se tvoří v oceánech ostrovy. Náhle jsem mohl číst partitury, zejména, když jsem byl unaven nocováním v nádražních čekárnách. Pochopil jsem, že dělítka věcí a událostí jsou nepatrná a skorem všechno může býti vším a obráceně; neuměl jsem to vysvětlit, a protože jsem se bránil slovu mystika jako pojmu, který ohlašuje výjimečné

věci, vydělující se z normálu, což neodpovídalo mé nové zkušenosti, našel jsem veselou formuli. Vezmi číslovku osm: vertikálně značí osm jednotek, horizontálně je nekonečnem. Byla to vážná hra. Nechápal jsem smysl kontemplace, jak jsem ji zdědili ze 17. století: jsem stále silněji přesvědčen, že lidská bytost jen z pouhé ukázněnosti se zprošťuje pokušení činit zázraky.

x

Četl jsem Snář, Marxe, Demla, krystalografii, Bergsona, Dorothy Sayersovou, Ortena, Šestova, noviny; Zahradníček, Plechanov, Joyce, Erben, Jeans se střídali po mých kapsách. Mnohé z četby jsem si přetvářel po svém. Do Marxova Kapitálu jsem si přimyslel románové postavy, Erbena jsem četl jako rozepsaný filmový scénář, Dostojevským ustavičně proletovali stěhovaví ptáci, krystalografii jsem poslouchal jako hudbu.

Skutečná hudba mi chyběla. Těsně před koncem války se moje krajina proměnila v Českomoravskou vysočinu. Chodil jsem v promrzlých, krvavých bagančatech. V jednom z bíle ohozených kostelíčků, kde jsem se opřel o sloup a splynul s jeho pohybem, jsem našel věrnou kopii sošky Pražského Jezulátka.

Několik málo kilometrů za vsí, na okraji habřin, jsem našel v příkopě rozbité pianino. Deska prolomená, struny přetrhány. V lese naproti již panovalo přítmí. Sedím proti ruině klavíru, otvírám zázrakem neporušenou lištičku na noty a nyní hraji, domnívám se, že vytukávám Debussyho, poslouchám Hábu a Janáčka, kdybych mohl a uměl, složil bych symfonii na jízdní řád světa, první věta, svobodná Paříž, druhá...

Smrt byla blízko. Utonout v moři, bílé víno šplouná, hudba zní ještě když se ponoří. Smrt se mi na chvíli stala smyslnou, povrchní rozkoší. Bez paměti. Nezapomenu na to, protože od té chvíle za mnou klusala veselými, ano, veselými kopýtky skepse. Až jsem přišel ke dvěma cestářům v kajdách, kteří pracovali stejně zvonivými krumpáči. Lehl jsem si k nim na štěrky a zachránili mi život.

Ale skepse o významu smrti - a tudíž všeho - mi od té chvíle nepřestala znít v uších. Je motor, je pružina, která žene tělo kupředu za novými dobrodružstvími plnosti. Všechna dosavadní pravda pravdou zůstala. Měřil jsem a měřím její prostor na nesedlané Rosinantě skepse.

x

Proto mám rád Ortenův přesný výraz: ~~obdobného~~ ~~bytí~~ víra beznaděje. Proto jsem se deset let později tiše přel s překladem Superviellovy básně: Croire sans Croire.

VĚŘIT NEVĚŘIT

Bych lépe cestu znal než znám
Zavírám oči a naslouchám.
A věřím pevně, že ucho mé
Je chodbou Boha, jeho sled
A zvukovod můj užasne,
Když přichází jak právě teď
Aniž mě však varoval
Z obav, že bych nechápal.
Ač nevěřím v modlitby
Ať se ve mně usídlí.
Jak jinak chovati se jen,
Když člověk jesti člověkem
Je možno ještě bránit se
Tomu jenž z dálky blíží se

A jenž se skromně zařídil
 Aniž to trochu zdůvodnil
 Uprostřed našich obchodů,
 Neviditelný a uctivý
 Zná jejich blednou záhadu.

Jsem obyčejný visionář, opak svatého. Viděl jsem však svaté, necht mi odpustí, neměli-no-hou jak rostliny. Zdá se mi dnes přirozené, že byly chvíle, kdy jsem zapomněl na svoji pravdu. Chcete-li, i zradil, ale nezrádcoval. Vždy, když mi bylo dovoleno býti sám - at jsem byl s kýmkoli - byl jsem tím, jehož zkušenost stručně a po paměti vyprávím. Pamět jsou dě-jiny nejmenšího království. Není důvodu, abych neřekl, jak došlo k mé palácové revoluci, kte-rá ostatně není hodna tak silného slova. Ni-kým a ničím nenucen, pod lhostejnou oblohou bez symbolů, díky !, jsem se prostě rozhodl vrátit se k libovolné svobodě samoty. K prá-vu na soukromou tragedii. K vykupování. Svo-boda, samota, tragedie; krásná a hrozná, ve-dle ní staniž se jednou nepatrným bodem na obzoru, jindy jí musíš skočit mezi žhavé ro-hy jak vesničtí z jihu na býka. Samota je jediná, jejíž zoufalství může být tak hlubo-ká až se propadne sedmero stropovím do rado-sti. Je jediná, která je s to se promítat do složeného a stále znovu rozloženého vesmíru od věků do věků. Nejraději bych o ní občan-sky řekl, že je skvělé jakosti tak jako je-den kandidát dobrovolné smrti, jenž otevřel plynový kohoutek a zaznamenával své poslední dojmy: „Plyn je znamenité chuti a výtečné ka-lity ! Blahopřeji plynárenským podnikům ! ”

Není jiné smrti leč dobrovolné. Jinak bychom žili v lidském plášti věčně. Máme však jiné starosti jinde.

Tolik neznámých světél, která jsou třeba na-še ! Krlež !

Muric

Z NOVÝCH KNIH EXILUDr Pavel Š. V L A Š Í M :POLITICKÝ ESEJISTA H. J. HÁJEK

H. J. HÁJEK: PROBLÉM REVOLUCE A KOLABORACE,

V. svazek edice Kamenný erb, kterou vydává Výbor československých politických uprchlíků v Německu, 1957. Esej je samostatným bibliofilským otiskem ze sborníku Kniha esejů.

Dr Jan Hájek, bývalý hlavní redaktor londýnské Skutečnosti, si klade v tomto eseji otázku, proč v říjnu 1956, ve dnech, které otráslly sovětským imperiem, většina Čechoslováků nečinně čekala. K vysvětlení československé pasivity v tomto období jsou předkládány různé teorie. Hájek odmítá západní teorii o "švejkovství českého národa" i teorii o "panslavismu a proruském cítění našeho národa". I tak zvanou - dnes můžeme již říci - "oficiální exilovou teorii" o tom, že Češi jsou proti mentalitě Poláků a Maďarů realisté a dovedou využít situaci "až přijde čas".

Dr Hájek ukazuje ve svém eseji na labilnost všech těchto teorií a zdůrazňuje, že problém je daleko hlubší - že je to problém mravní odpovědnosti československé kulturní a politické elity, která zklamala. Zklamala v roce 1938 a zklamala i v roce 1948. Hájek tuto skutečnost vystihl jedinou charakteristickou větou: "Opuštění humanitních zásad, zamlžování pravdy a přizpůsobování se „mocenské situaci“! Odkud se měl dělník ve Škodovce, úředník na Moravě, či rolník na Slovensku dovědět pravdu o stalinismu, čistkách, brutální kolektivizaci, koncentračních

táborech, vyhlazování národnostních menšin a ideologickém teroru v Sovětském svazu, když obrovská většina československé demokratické elity mlčela anebo papouškovala komunistická hesla o velkém slovanském bratru a velkém Stalinovi ? Rozhodujícím faktorem československé tragedie bylo a je selhání československé kulturní a politické elity."

Dr Hájek nezůstává u konstatování tohoto faktu - zamýšlí se i nad budoucí perspektivou a dochází k závěru, že nyní přichází v ČSR ke slovu generace narozená v letech třicátých a počátkem let čtyřicátých - pro níž éra 1938 - 1948 je údobím nanejvýš matných vzpomínek, generace, která si vytváří své vlastní nové sociální vzory. „Přes veškeré úsilí se komunistům nepodařilo tuto generaci získat," konstatuje dr Hájek a končí svůj esej zdůrazněním, že „není neoprávněná naděje, že tato mladá generace napraví chyby svých otců".

Jestliže s celou Hájkovou analýsou souhlasíme do slova a do písmene - zdá se nám toto ukončení přece jen neúplné. Procesy s chuligány, a všechny zprávy, které o mládeži v ČSR docházejí, ukazují na odpor mládeže, ale zároveň na úplnou myšlenkovou desorientaci a chaos. Budoucí perspektiva není jen v mládeži, ale i tradičním českém selství a v duchovních institucích. Dr Hájek v tomto bodě nebude se mnou asi souhlasit, ale to je otázka i vyzvání k diskusi....

& & &

T.G.M.:

„ NE CAESAR, ALE JEŽÍŠ ! ”

& & &

Dr. A. K. :

NAD NOVOU SBÍRKOU M. ZLÁMALA

Miloslav ZLÁMAL: KEBY SA JARO NEVRÁTILO,
vyšlo v březnu 1957 v Torontě v edici Nového
domova.

Přiznávám se, že jsem bral trochu s rozpaky do
rukou knihu českých a slovenských veršů Milo-
slava Zlámala - básníka, o kterém píše v doslo-
vu ke sbírce Ing. Blaho:

"Mladý slovenský literát Miloslav Zlámal
píše česky a slovensky, nemajúc problé-
mov a ťažkostí, lebo to, na čo sa básnik
sústreďuje, viera, život, láska a nádej,
patrí do arsenálu všeľudských, vyšších
pojmov, presiahajúcich rámec národa. "

Bohatost vyjadřovacích prostředků a virtuosita
ovládání obou jazyků je opravdu velká. Četl jsem
již v exilu několik prací slovenských vědců i
umělců píšících oběma jazyky. Zlámalova básnic-
ká čeština je tvůrčí a objevná. Thematicky uka-
zují verše na hlubší předěl našeho života v e-
xilu. Zlámalovi šlo především o vyslovení citu
a básnické pravdy. Sbírka je rozdělena do něko-
lika částí, z nichž oddíl "Zvonokosy" považují
za umělecky nejvzrálější. V mnohých verších je
Zlámal básnicky zpřízněn s Durychovými Panenkami

- tvé blůzky přikrývají krásu ananasů
líbám je pohledem až dole k pasu -.

Někde si ovšem autor kazí básnické obrazy urči-
tou toporností, někde je na kordy i s rytmem.
Ale to jsou nakonec jen maličkosti a jen v ně-
kterých číslech.

Z DOPISŮ REDAKCI HLASU EXILU A ARCHY

„Čítal som v nemeckých novinách o prednáške profesora Eugena Lemberga, ktorú mal v mnichovskom ministerstve národného hospodárstva na predmet „Český národ v nemeckom povedomí“.

Bol by som vám opravdu povďačný, keby ste mi obstarali celý text prednášky. Jako profesora, ktorý na americkej univerzite učil filozofiu dejín, zaujíma ma jeho prednáška o filozofii česko-nemeckých dejín.

Podľa novinárskej zprávy profesor Lemberg hlása, že stredoeurópske národy predstavujú príklad na to, ako národy vznikajú z historického povedomia a nie z vôle vladára. Profesor Lemberg považuje vznik historického povedomia národa českého za kľúč nie len k česko-nemeckému dorozumeniu, ale i za kľúč odpovedi na otázku či by národy strednej Európy mohli opätovne žiť v jednom štáte. Referát o prednáške nasvedčuje, že prof. Lemberg je stupencom nemeckej historickej školy. Treba uznať, že táto škola preukázala filozofii, filológii, lingvistiky, literatúry a právnej a štátnej vede veľmi cenné služby. Avšak na nešťastie táto škola sa utopila vo svojich objavoch. Proste sa uspokojila s videním a opísaním toho čo videla. Vo smysle hegelianizmu zavrhol každú intelektuálnu konštrukciu ako nereálnu a antihistorickú. V pravde ale tak ako fyzické vedy nepozostávajú len z videnia a opísania ale i z myslenia, práve tak myslenie tvorí súčasť historie.

Z poukazu prof. Lemberga na rímsko-germánsku skupinu ako prameň vzniku českého národného povedomia predpokladám, že on vidí národné

historické povedomie Čechov vo fixných vzoroch a nie v jeho časovej perspektíve. Každá forma historického povedomia je ovšem viazaná na historický čas; vzniká z predchádzajúcich foriem a dáva vznik novým formám. Inými slovami, národne historické povedomie Čechov nie je strnuté, ale je evolučné.

Z týchto poznámok vidíte, prečo ma tá prednáška profesora Lemberga zaujíma.

Dr Štefan OSUSKÝ.

& & &

ÚSPĚCHY MIROSLAVA ŠAŠKA

Z iniciativy Free Europe Citizen Service zahájil loni svou činnost první „Dům setkání“ v Mnichově. V jeho četných místnostech se scházejí již několik měsíců příslušníci národů ze zemí za Železnicou opouštějící s místním obyvatelstvem a s příslušníky demokratických zemí západního světa. Jsou zde pořádány pracovní konference, přednášky, menší koncerty a umělecké výstavy, jejichž prostřednictvím seznamují exilní pracovníci místní veřejnost se svými problémy, svým snažením a svou kulturní tvorbou. Předsedou společnosti „Domu setkání“ je známý mnichovský kulturní pracovník, městský školní rada Dr Fingerle. Největšího ohlasu dosáhla první umělecká výstava v místnostech „Domu setkání“, soubor nejnovějších olejů Miroslava Šaška. Německá kritika především zdůrazňovala osobité řešení technických i uměleckých otázek stavby obrazu, kompozice atd. Za svého pobytu v Paříži namaloval Miroslav Šašek pro děti knihu „Průvodce Paříží“, která vyjde v nejbližší době v londýnském nakladatelství Alan. Toto nakladatelství

navrhlo Šaškovi, aby stejným způsobem namaloval pro děti „Průvožce po Londýně“ .

-H.-

& & &

AUTØŘI PRVNÍHO SVAZKU ARCHY :

Jiří KOVTUN / Mnichov / - Dr Antonín KRATOCHVIL / Mnichov / - František LISTOPAD / PAŘÍŽ / - Dr Štefan OSUSKÝ / Washington / - Přemysl PITTER / Norimberk / - Zdeněk ROTREKL / v komunistickém koncentračním táboře / - Zdeněk RUTAR / Ontario / - Dr Pavel VLAŠÍM / Solnohrad / - Dr Pavel ŽELIVAN / Benevento /

& & &

Z OBSAHU DALŠÍCH SVAZKU ARCHY :

Z původní exilové poesie budou uveřejněny básně Jaroslava DRESLERA a Antonína CHRISTENA, z prosaické tvorby nová povídka Miroslava PODIVÍNSKÉHO, esej profesora Felixe MIKULY „Moc idejí“, LISTOPADOVA recenze edice Sklizen svobodné tvorby a j.

& & &

KAMENNÝ ERB

LITERÁRNÍ EDICE ČS. UPRCHLICKÉHO VÝBORU V NĚMECKU

vydala tato původní díla předních exilových spisovatelů:

Jan Čep: Cikáni (Novelistický triptych — Okupace, osvobození, exil).

• Grafická úprava Mir. Šašek. DM 5.—.

Hana Šklíbová: Pohádky (pohádky vysílané rozhlasovou stanicí Svobodná Evropa). DM 5.—.

Dr. Antonín Kratochvíl: Peníz exulantův. (Antologie exilové prósy — dosud neuveřejněné povídky Jana Čepa, A. Kratochvíla-Christena, Fr. Kovárny, Jiřího Kovtuna, Fr. Listopada, F. Peroutky, V. Štědrého a J. Tumlíře. Grafická úprava: Jaroslav Dresler.) DM 5.—.

Karel Čapek: Proč nejsem komunistou? (bibliofil). DM 2.50.

H. J. Hájek: Problém revoluce a kolaborace (esej). DM 1.50.

Objednávky vyřizuje administrace našeho listu

Časopisy Československého uprchlického výboru:

HLAS EXILU (noviny)

ARCHA (kulturní revue)

SKAUT-EXULANT (Časopis pro mládež)

ZPRAVODAJ ČESKOSLOVENSKÉ DÁLKOVÉ ŠKOLY V EXILU

LUCERNÍČKA

EDICE KRÁSNÉ LITERATURY V EXILU

Rada A:

Jiří Kovtun: Blahoslavení (Poesie). DM 3.50.

J. K. Baby: Ptačí melodie (Povídky). DM 5.—.

Vl. Štědrý: Kozich (Novela). DM 3.50.

Ant. Christen: Modlitba domova v díle Jana Čepa (Esej). DM 2.50.

Rada B:

Doc. Dr. Josef Kratochvíl: Problém zoopsychologie a zoosociologie (I. a II. díl). Rozebráno.

František Listopad: Byty a prostory (Esej). DM 1.50.

